

Yaşar Nuri Öztürk, Arapçılığa Karşı Akılcılığın Öncüsü İmamı Âzam Ebu Hanîfe (Esas Fikirleri Gölgeleyen Önder), Yeni Boyut Yayınları, 8. Baskı, İstanbul 2009.

Türkiye Yayıncılar Birliği'nin verilerine göre 2009 yılının en çok satan ilk on kitabı arasında beşinci sırada yer alan **Yaşar Nuri Öztürk**'ün, Yeni Boyut Yayınları'ndan çıkan ve tam adı "**Arapçılığa Karşı Akılcılığın Öncüsü İmamı Âzam Ebu Hanîfe (Esas Fikirleri Gölgeleyen Önder)** (549+2 sayfa)" olan çalışması ilk olarak Ağustos 2009'da okuyucu karşısına çıkmış ve bugüne kadar ondokuz baskı yapmıştır.

Eserin akıcı dili, kullanılan kaynakların metin içerisinde gösterilmesi, zengin kaynakçası, konu anlatımında özellikle klasik kaynaklara sıklıkla başvurulması dikkat çekiyor.

Kitap; "Önsöz veya Bu Kitabın Özeti", on iki ayrı bölüm, "Sonsöz veya Bu Kitabın Gösterdikleri", "Kaynakça" ve "Karma Dizin"den oluşuyor.

"**Önsöz veya Bu Kitabın Özeti**" adını taşıyan Önsöz kısmı (s. 9–23) adeta kitabın özeti durumunda.

1. Bölüm: "**İmamı Âzam'ın Yaşadığı Devir, Hayatı, Şahsiyeti**" (s. 25–79)

İmamı Âzam'ın yaşadığı devir, coğrafya, soyu ve hayatı, kendisini yetiştiren hocaları ve öğrencileri, karakteristik özellikleri ve eserleri hakkında bilgiler veriliyor.

2. Bölüm: "**Emevî Arapçılığı'nın İslam'a Tasallutu**" (s. 81–140)

Emevî hanedanlığının İslam bünyesinde yaptığı tahribatlar çeşitli başlıklar altında (Arapçılık, Saltanat Dinciliği, Sahabe ve Tâbiûn Nesline Zulüm, Kur'an'ı İncilleştirme, Dini Yahudileştirme, Yağmalama Aracı olarak Gazalar, Siyasetin Zulüm ve Ahıksızlık Üzerine Yapılması, Camilerin Siyaset Aracı Olarak Kullanılması) anlatılıyor.

3. Bölüm: "**İmamı Âzam'ın Arap Asıllı Olmayışının Yarattığı Sonuçlar**" (s. 141–182)

Mevâlî kavramı, Kur'an'ın 'Ezilenler' (Müstaz'afklar) kavramı ve bunun Mevâlî kavramıyla ilişkisi, Mevâlî unsurların İslam Tarihi'ndeki yeri ve önemi anlatılıyor.

4. Bölüm: **"İmamı Âzam'ın Siyasal Mücadelesi ve Şehit Edilişi"** (s.183–220)

İmamı Âzam'ın isyan ahlakı ve bu bağlamda mücadelesi anlatılırken zulüm kavramı, çeşitleri ve toplumların zulmü meşrulaştırılması konusuna değiniliyor.

5. Bölüm: **"İmamı Âzam'ın Din Felsefesi ve Fıkıh Tarihindeki Yeri"** (s. 221–268)

İmamı Âzam'ın İslam Düşüncesi'nde yeri bazı kavramlar bağlamında (R'ey, kıyas, istihsan, örf, icma) anlatılıyor.

6. Bölüm: **"İmamı Âzam'ın Sahabe Kuşağındaki Öncüleri"** (s. 269–314)

Hz. Ali-Hz. Ömer-Hz. Âişe'yi İmamı Âzam'ın öncüsü olarak nitelendirecek ortak bakış açıları ele alınıyor.

7. Bölüm: **"İmamı Âzam'ı Farklı Kılan Değerler"** (s. 315–368)

İmamı Âzam'ı fikir hayatında farklı kılan noktalar çeşitli başlıklar altında veriliyor.

8. Bölüm: **"İmamı Âzam'ın En Büyük Fıkıh Devrimi: Kur'an'ın Tercümesiyle İbadete Fetva"** (s. 369–398)

İmamı Âzam'ın en büyük fıkıh devrimi olarak verilen anadilde ibadet konusu müstakil bir bölüm olarak ele alınıp konu Kur'an merkezinde tartışılıyor.

9. Bölüm: **"İmamı Âzam'a Yöneltilen Başlıca İthamlar"** (s. 399–426)

İmamı Âzam'ın hayatı boyunca ve daha sonrasında kendisine yöneltilen ithamlar kategorize edilerek anlatılıyor.

10. Bölüm: **"İmamı Âzam'a Yöneltilen Düşmanlıklar"** (s. 427–460)

İmamı Âzam'a yöneltilen ithamların zeminini oluşturan düşmanlıklar ele alınıyor.

11. Bölüm: **"İmamı Âzam Konusunda Üstü Örtülen Gerçekler"** (s. 461–480)

İmamı Âzam'la ilgili üstü örtüldüğü iddia edilen gerçekler, bu bağlamda Buharî'nin İmamı Âzam'a bakışı ve bunun yansıması çarpıcı bir şekilde anlatılıyor.

12. Bölüm: "Türk Cumhuriyet Devrimi'nin İmamı Âzam'la Zihniyet Paralelliği" (s. 481-517)

Mustafa Kemal şahsında Türk Cumhuriyet Devrimi'nin İmamı Âzam fikriyatıyla ortak noktaları (Onur-isyan-bağımsızlık, riyadan uzaklık, akılcılık, anadilde ibadet anlayışı, Arabizme karşı mücadele, dinciliğe karşı mücadele, kadına özgürlük, evrensel hukuk anlayışı) tespit ediliyor.

"Sonsöz veya Bu Kitabın Gösterdikleri" adlı son kısım (s. 519-528) okuyucuya "kitabın önemi" hakkında toparlayıcı bilgi veriyor.

Kitabın Medyada Yansıması ve İlgili Tartışmalar

Kendi değerlendirmemizden önce Öztürk'ün "İmamı Âzam Ebu Hanîfe" adlı çalışmasının yazılı ve görsel medyada yansıması ve ilgili tartışmalardan* bahsedeceğiz.

Kitap, TV ekranlarında iki farklı kanalda toplam beş programda (biri kitabın yazarı Öztürk'ün gıyabında olmak üzere); yazılı medyada ise üç farklı gazetede üç köşe yazarı tarafından yedi farklı köşe yazısında, bir röportaj ve "Özel Haber"le değerlendirilmiştir. [†] Bu değerlendirmelere internet ortamında karşılaştığımız üç akademisyenin değerlendirmesini de ilave etmeliyiz.[×]

* Biz tanıtım yazımızda, internet ortamında çoğunlukla forumlarda değerlendirme yapmış isim ve adresi belirsiz şahısları hariç tutup isimleri ve kurumsal anlamda adresleri belli şahısları dikkate aldık.

[†] Yapılan TV programlarının üçü **Habertürk** (Fatih Altaylı'nın "Teke Tek"/Y.N.Ö.'ün konuk olarak katılımıyla ve Yiğit Bulut'un "Sansürsüz" adlı programları/Y.N.Ö. ve **Ali Akın**'ın katılımıyla), ikisi **Ülke TV** (Turgay Güler'in "Sıradışı" adlı programı/Y.N.Ö. , **Prof. Dr. Abdülaziz Bayındır** ve **Ali Akın**'ın konuk olarak katılımıyla) kanallarında canlı olarak yayınlanmıştır. Yazılı medyada kitapla ilgili değerlendirmeler şunlardır: **Yaşar Nuri Öztürk**'le **Roportaj/Habertürk** 13 Eylül 2009, **Özel Haber/Özgün Duruş** ("Yaşar Nuri Öztürk Nereden Koşuyor?"/25 Eylül 2009), Köşe Yazarları **Hasan Demir/Yeniçağ** (Yaşar Nuri Öztürk Fırtınası/27 Eylül 2009), **Ebubekir Sifil/Millî Gazete** ("Ehl-i Sünnetin İçini Boşaltmak" ve "Güler misin Ağlar mısın?" yazıları/3-5 Ekim 2009), **Güran Tatlıoğlu/Anayurt** (Akılcılık ve Bizim Akılcılığımız I-IV / 19-20-21-22 Şubat 2010)

[×] Bu üç akademisyen şunlardır: **Prof. Dr. Kenan Erzurumlu** (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi A.B.D.), **Prof. Dr. Salim Ögüt** (Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku A.B.D.), **Yard. Doç. Dr. Ali Duman** (İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku A.B.D.)

Kitabın kendisi ve bu bağlamda Yaşar Nuri Öztürk'le ilgili değerlendirmeleri üç ana grupta toplayabiliriz: Olumlu değerlendirmeler, olumsuz değerlendirmeler ve ortada olup kısmî eleştiri içeren değerlendirmeler. Yapılan eleştirilerin iki noktada toplanabileceği kanaatindeyiz: (Hatta bu eleştirileri diğer çalışmaları için de geçerli sayabiliriz)

1. Dili ve üslubu: Yaşar Nuri'nin keskin, sert dile ve üsluba sahip olduğu hakkındaki eleştiriler. Bu eleştiriye kendisine olumlu yaklaşanlar da katılmaktadır.

2. Din yani İslam anlayışı/yorumları: Öztürk'ün İslam anlayışının/yorumlarının ideoloji eksenli olduğu iddiası. Dile getirilen ideoloji Kemalist diye adlandırılan ideolojidir.

Kitapla ilgili değerlendirmelerden önce kitap hakkında **Bedia Ceyhan Güzelce**'nin Öztürk'le yapmış olduğu röportajdan kısaca bahsedelim.

Röportajın çıktığı gazete, Öztürk'ün kitabını şu sözlerle tanıtıyor¹:

“Yeni kitabı ‘Arapçılığa Karşı Akılcılığın Öncüsü İmamı Azam-Ebu Hanife (Esas Fikirleri Gölgeleyen Önder)’ raflardaki yerini alan Yaşar Nuri Öztürk’le, İslam’ın anlaşılammış bilgini Ebu Hanife (İmamı Azam) üzerine konuştu. Çıktığı gün çok satanlar listesindeki yerini alan ve Yaşar Nuri Öztürk’ün her kitabı gibi tartışmalar koparan yeni çalışması, akli özgürleştirmek isteyen, dinin sorgulanması gerektiğini öğütleyen, kadın haklarını savunan ve Arapçılığa şiddetle karşı çıkan bir VIII. yüzyıl kahramanının, İmamı Azam’ın yani Büyük İmam’ın hayatını anlatıyor.”

Öztürk, röportajda kitabı yazma nedeni olarak şunu söylüyor:

“Bir insan hem İmamı Azam’ı benimseyip hem Arapçılık yapamaz. Bunlar birbirine taban tabana zıt içeriklerdir. Şimdi hem “Biz Hanefi, yani İmamı Azam’ın mezhebimiz” diyorlar hem de Arapçılık yapıyorlar. Bu ikisi asla yan yana getirilemez. Bu nedenle İmamı Azam’ın üstü örtülüyor, gerçek mesajlar gölgeleniyor ve İslam’ın dışına itiliyor. Bu kitabı zaten bu çelişkiyi göstermek için yazdım.”

Röportajda, Öztürk'e “Bu konu Türkiye’de neden siz yazana kadar konuşulmadı?” sorusu yöneltiliyor. Öztürk'ün buna cevabı da çok dikkat çekici.

¹ Güzelce'nin röportajı için bkz. 13 Eylül 2009 tarihli **Habertürk** gazetesi
<http://www.haberturk.com/polemik/haber/172418-imami-azam-ataturkun-ruh-ikizi>

“Benim bu söylediklerimi 20–30 yıl önce birçok Batılı profesörden dinledim. Ama bu topraklarda bunun bilinmesi istenmiyor. Müslümanlar akılcılığa geçerse, Batı burayı sömüremez. İmamı Âzam’ın Arap karşıtlığı ile Atatürk’ün eylemciliğini bir araya getirdiğinizi bir düşünsenize.”

Güran Tatlıoğlu, kitapla ilgili yazdığı dört yazıda olumlu ifadeler kullanıyor ve Öztürk’ten alıntılar yapıyor.² Bu kitabın “Ebu Hanife’yle bilgilendirme noktasında önemli bir boşluğu doldurduğunu” ifade ediyor.

Hasan Demir değerlendirme yazısında³, televizyon ekranlarında üslubunu sert bulduğu **Öztürk**’ün kitabıyla ilgili en önemli gördüğü ve istifade ettiği yer olarak “Türk Cumhuriyet Devrimi’nin İmam-ı Âzam’la Zihniyet Paralellliği” bölümünü gösteriyor. **Demir**, ayrıca Öztürk’ün “Alevi-Sünni kardeşliği tesis”i noktasında İmamı Âzam’ı ortak payda göstermesinden dolayı kendisine teşekkür borçlu olduğunu ifade ediyor.

İslam Hukukçusu **Yard. Doç. Dr. Ali Duman**⁴ kitapla ilgili değerlendirme yazısında, günümüzde akli dışlayıcı İslam anlayışı yerine, Ebu Hanife’nin akılcı din anlayışının geçirilmesinin zorunlu olduğunu söylüyor. **Duman**, işte bu noktada, “akılcı din anlayışı konusunda” topluma “ faydalı bilgiler sunduğu” kanaatinde olduğunu söylediği **Öztürk**’ün anılan çalışmasıyla bir boşluğu doldurabileceğini ifade ve kitabın okunmasını tavsiye ediyor. Duman Öztürk’e şu şekilde bir eleştiri de getiriyor: “**Akıl karşıtı söylemin temsilcileri olan Emeviler’in eleştirisi**”nin fazlaca olması. Duman’a göre, bu durum, kitabı “*sanki bir ideolojinin seslendirilmesi görünümü*”ne sokuyor.

Prof. Dr. Kenan Erzurumlu kitapla ilgili değerlendirme yazısında⁵ İslam tarihçisi dostlarının kitapla ilgili sözlerini naklediyor. Onlara göre, **bu kitapta yazılanların tamamına yakını İslam tarihçileri tarafından bilinen, ancak tartışmaktan kaçındıkları şeyler.** Erzurumlu, Öztürk’ün bazı ifadelerinden rahatsız olduğunu belirtiyor, fakat aynı zamanda bu kitabı okumayı “*düşünen ve sorgulayan beyinler için fırsat*” olarak değerlendiriyor.

² Tatlıoğlu’nun Anayurt Gazetesi’ndeki 19-22 Şubat 2010 tarihli “*Akıcılık ve Bizim Akılcılığımız (I-IV)*” adlı yazıları için bkz.

<http://www.anayurtgazetesi.com/default.asp?page=yazar&id=8181>

³ Demir’in bkz. 27 Eylül 2009 tarihli **Yeniçağ** gazetesi “*Yaşar Nuri Fırtınası*” adlı yazısı için bkz. <http://www.yg.yenicaggazetesi.com.tr/yazargoster.php?haber=10224>

⁴ Duman’ın “*Akıl Din Anlayışı ve Yaşar Nuri Öztürk’ün ‘Ebu Hanife’ Kitabı Üzerine*” adlı yazısı için bkz. <http://www.islamhukukusayfasi.com/?p=2833>

⁵ Erzurumlu’nun “*İmamı Âzam*” adlı yazısı için bkz.

<http://209.85.229.132/search?q=cache:Nfsby0NW368J:www.kuzeyhaber.com/article.asp%3Fid%3D3386+Ebu+hanife+kitab%C4%B1na+ele%C5%9Ftiriler&hl=tr&gl=tr&strip=1>

Kitap hakkında olumsuz değerlendirmelerde en öne çıkan isim olarak İslam Hukukçusu **Prof. Dr. Salim Ögüt**'ü görüyoruz.

Ögüt, eleştirilerini Ebu Hanîfe başlıklı konferansında dile getiriyor.
6 Konferansın başında, "İmam-ı Âzam Hazretleri'ni anlamak üzerine konuşmaktan ziyade", "Yaşar Nuri Öztürk adlı kişi üzerine konuşacağımı söyleyen" Ögüt, "bunun kendisi için bir borç, bir vazife olduğuna" dikkat çekiyor.

Ögüt, eleştirilerini dört noktada topluyor: Ebu Hanife bağlamında anlatılan Atatürk, İmamı Âzam'ın asıl fikirlerinin üstünün örtüldüğü iddiası, Öztürk'ün kaynak kullanımındaki yanlış/kasıtlı tavrı ve Öztürk'ün sahabîlere hakaret ettiği iddiası.

Ögüt, Öztürk'ün kitaptaki Gazi Mustafa Kemal değerlendirmesine katılmadığından bahisle şunları söylüyor: "Gazi Mustafa Kemal ile Ebu Hanife'nin hiçbir ortak hedef birliği yoktur!" , "Allah aşkına, bu millet Ebu Hanife'yi de tanıyor, Gazi Mustafa Kemal'i de tanıyor." Ögüt, yazarın Ebu Hanife'nin asıl fikirlerinin bugüne kadar tam olarak anlatılmadığı, saklandığı görüşüne şiddetle karşı çıkıyor ve bunun için DİA "Ebu Hanife" maddesinin literatür kısmına atıf yapıyor: ".bu maddenin içinde Ebu Hanife'ye dair bir literatür kısmı vardır. Ebu Hanife'nin hayatına dair yazılan eserlerin listesi vardır. Sadece o maddeyi yazan hocamızın ulaştığı eserler 75-80 tane dir! Müstakil olarak Ebu Hanife hakkında yazılan kitaplardır. Bir insan nasıl olur da çıkar ve bu kadar ulu orta, mesnetsiz ve desteksiz, bu kadar açık ve seçik ve bu kadar sarih bir yalanı söyler? Buna aklım ermiyor!" Kaynak kullanımı hususunda ise şunları söylüyor: "Kitabında dilediği zaman, alıntı yaptığı kaynağın adını veriyor. Künyesini tam olarak veriyor. Müellifini yazıyor, cildini ve sayfasını veriyor. Ama çoğu zaman ya hiç kaynak göstermiyor, ya da sadece cildler dolusu bir kitabın adını zikrediyor." Öztürk'ün sahabeye hakaret yaptığını iddia ederken şunları söylüyor: "Bir maksat üzerine Ebu Hanife'yi bu kadar öne çıkaran bu adam, maalesef büyük sahabîler, başta Aşere-i Mübeşşere olmak üzere sahabelere çok hayâsızca dil uzatmaktadır. Bundan ne Hazret-i Ömer kurtulabilmekte, ne Hazret-i Osman kurtulabilmektedir."

Öztürk'ün kitabına olumsuz eleştiri yapanlardan biri de **Dr. Ebubekir Sifil**. Gazetesinde yazdığı iki yazı "İmamî Âzam Ebu Hanîfe" kitabıyla ilgili.⁷ Öztürk'ün bildiği Arapça'nın yetersizliğinden bahseden

6 Ögüt'ün eleştirileri için bkz. <http://www.altayderneği.org/faaliyetler/imamiazam.html>

7 Sifil'in eleştirileri için bkz. 3 Ekim 2009 tarihli **Milli Gazete** "Ehl-i Sünnetin İçini Boşaltmak" adlı yazısı <http://www.milligazete.com.tr/haber/yazdir/139784> ve 5 Ekim 2009 tarihli

Sifil, buna bağlı olarak Öztürk'ün Arapça kaynaklardan yaptığı alıntılardaki çeviri hatalarından örnekler veriyor. Öztürk'ün şu an geldiği yere "Ehl-i sünnet'e muhalefetle" ulaştığını söyleyen **Sifil**, Öztürk'ün bu kitabıyla Ehl-i Sünnet anlayışının içini boşalttığını, bunu yapan birisinin kendisini aynı zamanda Ehl-i Sünnet'e mensup biri olarak göstermesinin de şaşırtıcı olduğunu ifade ediyor.

Öztürk'ün çalışmasına bir olumsuz eleştiri de kitabını "özel haber"le yapan gazetede **Altan Algan** imzalı bir "Özel Haber"e ait.⁸ Yazıda, kitapta yer alan "**Hazret-i Muhammed/İmam-ı Âzam/Mustafa Kemal üçlüsünün antiemperyalist birliği**" vurgusuna dikkat çekiliyor ve bununla Öztürk'ün "*geç modern zamanların Kemalist teolojisini, jakoben ulusalcılık ve anti-emperyalizm doğrultusunda araçsallaştıran*" bir tavır içinde olduğunu altı çiziliyor.

Kitap Hakkında Kısa Değerlendirme

Yaşar Nuri Öztürk'ün "Arapçılığa Karşı Akılcılığın Öncüsü İmamı Âzam Ebu Hanîfe (Esas Fikirleri Gölgeleyen Önder)" adlı çalışması, "**bestseller**" sıfatını kazanarak kamuoyunda çok ses getirmiştir. Çalışmanın bu başarıyı kazanmasının bizce iki yönü var: Birincisi, kitaba adını veren Ebu Hanîfe'nin ülkemizde Müslüman nüfusun çoğunluğunun bağlı olduğu mezhebin imamı oluşu; ikincisi bugüne kadar eserleriyle (kitaplar-TV programları-konferanslar-köşe yazıları) kamuoyunda kitlesel düzeyde okuyucusu/takipçisi olan Yaşar Nuri Öztürk'ün Ebu Hanîfe'yi müstakil bir çalışma olarak ele almış olması.

Öztürk eserini iki esas üzerine –bunu kitabın yazılış amacı olarak da adlandırabiliriz- kuruyor:

İmamı Âzam'la ilgili örtülen gerçeklerin, özellikle İmamı Âzam'ın siyasal kimliğini yok gösteren yaklaşımın deşifre edilmesi ve İmamı Âzam-Atatürk münasebeti.

Öztürk eserinde İmamı Âzam'ı "**kanın, dehşetin, zulmün, acıların ve işkencelerin berzahları içinde yaşamış bir fikir ve devrim önderi**" olarak nitelendiriyor.⁹ Öztürk'e göre Ebu Hanîfe'yi ölümsüz kılan değerler ve sebepler aynı zamanda öldürülmesinin sebepleridir. Bunlar, İmamı

Milli Gazete "Güler misin Ağlar mısın" adlı yazısı
<http://www.milligazete.com.tr/haber/yazdir/139904>

⁸ Algan'ın "**İhtirastlı Kemalist Teolog Yaşar Nuri Öztürk**" adlı Özel Haber'i için bkz. **25 Eylül-1 Ekim 2009 tarihli Özgün Duruş** gazetesi s. 16

⁹ A.g.e.; s. 17

Âzam'ın, Öztürk'e göre, esas kimliği olan "siyasal kimlik"ın dayanaklarıdır. Öztürk, Ebu Hanîfe'yi layıkıyla anlamamanın veya anlatmamanın esas sebebi olarak Büyük İmam'ın bu siyasal kimliğinin karartılmasını gösteriyor. Diğer sebepler ise sırasıyla şunlardır¹⁰. Ebu Hanîfe;

1. Kuran'ın istediği "aklın işletilmesi"ni ve aklın egemenliğini dinin esas amacı olarak öne çıkardı.

2. Zulme karşı isyan ve ihtilalin dinin talebi olduğunu gösteren eylemli bir aydınlığın öncülüğünü yaptı.

3. Arapçı-zorba Emevî ve Abbasî yönetimlerine karşı çıkması ve bu yönetimlere karşı kılıç kullanılması için fetva verip kılıç kullananları maddeten de destekledi.

4. İslam'ın Arap ideolojisine dönüştürülmesine karşı çıktı.

5. Her Müslümanın kendi ana diliyle ibadet edebileceğine, bunun için de Kur'an'ın tercümesiyle namaz kılınabileceğine fetva verdi.

6. Uydurma hadisleri reddetti; bunun bir uzantısı olarak, hadis diye nakledilen sözlerin Kur'an'a ve akla aykırı olanlarının Peygamberimize isnat edilmesine karşı çıktı.

7. İnsan rableştirmeye karşı çıkarak Hz. Muhammed dışında eleştirilmez kişi, Kur'an dışında eleştirilmez kitap kabul etmedi.

8. Din ile şeriatin eşitlenmesini Kur'an'a aykırı buldu ve bu eşitlemeye karşı çıktı.

9. Batı'dan bin küsur yıl önce laikliğin temellerini attı.

10. Ehlibeyt'i savunmayı ve sevmeyi bir mezhep meselesi olmaktan çıkarmanın öncülüğünü yaparak mezhep taassubuna darbe indirdi.

11. Hukuk alanında bireyin özgürlüğünü şaşmaz bir ilke olarak öne çıkardı.

12. Kadının evlenmede kimsenin velayet ve vesayetine muhtaç olmadığını ilan edip kadın özgürlüğünün yolunu açtı; böylece geleneksel fıkıhın temel kabullerinden birini yıktı.

¹⁰ A.g.e.; s. 18-21

13. Din hizmetinin rızık aracı yapılmasına karşı çıkararak din ulemasının geçimini dine bağlayan anlayışı yıktı. Kendi geçimini ticareten kazanarak getirdiği bu anlayışı hayatıyla örneklendirdi.

14. Alkollü içkilere geleneksel anlayıştan çok farklı baktı; şarap dışındaki içkilerin haram olmasını, sarhoş olacak kadar içme kaydına bağladı.

15. Riyakârlığı en büyük yıkım olarak gören anlayışının gereği olarak, fikir ve mücadele hayatında takıyyeciliğe asla tenezzül etmedi; sözünü hiç esirgmeden tam ve açık söyledi.

İmamı Âzam'ın temsil ettiği değerleri yani fikriyatını on beş maddede özetleyen Öztürk kitabın ilerleyen bölümlerinde okuyucuya, bunun ayrıntılarını veriyor. Öztürk böylece İmamı Âzam gerçeğinin örtülen yanını ortaya koymak istediği iddiasında bulunuyor.¹¹ Öztürk'e göre, eserde, bununla birlikte "insanlık görevi olarak yapılan bir şey daha var"¹² ki bu nokta Öztürk'ün eserinde en çok eleştiri aldığı yer özelliğini taşıyor. Bu, İmamı Âzam'la Atatürk arasında kurduğu münasebet noktasıdır. Öztürk kurduğu bu münasebette **Mehmet Akif** ismini ön plana çıkarıyor. Öztürk'e göre Akif "**Türk Kurtuluş Savaşı'nın bir tür İmamı Âzam'ı**"¹³dır ve **Bedir Savaşı'nın** ruhu ve imajı, zulümle mücadelenin bir yansıması olarak, "İmamı Âzam, Mehmet Akif ve Mustafa Kemal üçlüsünde aynı anlam ve çerçevede algılanmaktadır."¹⁴ Kitaba yapılan eleştirilerde bu noktaya hiç değinilmediğini, Mehmet Akif isminin telaffuz dahi edilmediğini görüyoruz. Tıpkı İmamı Âzam'ın siyasal kimliğinin de dikkate alınmadığı hatta telaffuz bile edilmediği gibi... Oysaki Öztürk'ün kitabının ana tezlerinden biri olan 'İmamı Âzam-Mustafa Kemal paralellığı' bir bilimsel, fikhî paralellik olarak asla düşünülmemiş, her iki şahsiyette de **Bedir Savaşı'nın** sembolize ettiği '**Zulme ve emperyalizme karşı çıkış**' siyaset ve karakteri üzerine oturtulmuştur.

Öztürk'e göre, işte bu anlamda "**tarih önünde, İmamı Âzam ile Mustafa Kemal Atatürk'ün savundukları ve uğrunda tavizsiz bir mücadele verdikleri değerler sadece benzer değil, tamamen aynıdır.**"

¹¹ A.g.e.; s. 22

¹² A.g.y.

¹³ A.g.e.; s. 488

¹⁴ A.g.e.; s. 488-489

Öztürk, İmamı Âzam'ın siyasal mücadelesinin eksenini de belirleyen bu değerleri şu başlıklar altında veriyor¹⁵:

1. Onur, isyan ve bağımsızlık,
2. Riyadan uzaklık,
3. Akılcılık,
4. Anadilde ibadete öncülük,
5. Emevî Arabizm ve despotizmine karşı mücadele,
6. Despotizme araç yapılan saltanat dinciliğine karşı mücadele,
7. Kadına özgürlük,
8. Evrensel bir hukuk anlayışının getirilmesi.

Tanıtım yazımızı şöyle noktalayabiliriz: Kitapla ilgili olumlu ve olumsuz eleştirilerin ortak bir noktası dikkat çekmektedir: Öztürk'ün eseri, **özelde İmamı Âzam ve genelde İslam siyaset ve düşünce tarihi açısından alışılmışa çok aykırı tezler içermektedir. Bu konularla ilgilenenlerin böyle bir çalışmaya, en azından bu gerekçeyle kayıtsız kalmadıkları görülmektedir.**

Mustafa Tahir ÖZTÜRK

(Arş. Gör. Dr. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

¹⁵ Geniş bilgi için bkz. A.g.e; s. 481-517

